

Ivan Platovnjak

Izbira in formacija spirituala v luči 2. vatikanskega koncila in pokoncilskih dokumentov

Povzetek: Ker je človeška in duhovna vzgoja v bogoslovnih semeniščih vedno zahtevnejša in občutljiva, se upravičeno postavlja vprašanje, kakšen je nauk cerkvenega učiteljstva glede izbire in formacije spirituala: kakšna so merila za izbiro in kakšne sposobnosti se zahtevajo od duhovnika, ki bo postavljen v to službo? Ali veljajo zanj le splošna merila izbire in formacija kot za vse druge predstojnike bogoslovcev ali kaj posebnega? V pričujoči razpravi avtor odgovarja na ta vprašanja z analizo koncilskih in pokoncilskih cerkvenih dokumentov, vključujoč tudi itinerarij koncilskega odloka DV in škofovske sinode iz leta 1990. V prvem delu prikaže spodbude in smernice, ki jih daje koncil ne le z odlokom DV, temveč tudi s samim itinerarijem končnega besedila tega dokumenta. V drugem delu poda razvoj teh spodbud in smernic za analizo temeljnih pokoncilskih cerkvenih dokumentov, vključno z itinerarijem škofovske sinode (1990) in s posinodalno apostolsko spodbudo Janeza Pavla II. *Dal vam bom pastirjev* (1992). V tretjem delu pa ob dokumentu Kongregacije za katoliški nauk *Navodila za pripravo vzgojiteljev v bogoslovjih* (1993) razkriva, kako ta dokument zelo učinkovito poveže vse dotedanje ideje, odločno in nedvoumno spregovori o posebnih merilih pri izbiri duhovnikov za službo spirituala, o nujnosti odgovorne priprave pred nastopom službe in o permanentnem izpopolnjevanju, hkrati pa tudi precej jasno pove, kaj naj bi obsegala njegova formacija. Dokument je odločna spodbuda škofom, naj jim ne bo žal sredstev za odgovorno pripravo bodočih spiritualov.

Ključne besede: duhovno vodstvo, spiritual, permanentna formacija vzgojitelja, permanentna formacija spirituala, cerkveni dokumenti o formaciji vzgojiteljev

Summary: *Choice and Formation of Seminary Spiritual Director in the Light for Vatican II and Post-Council Documents*

Since human and spiritual education in theological seminaries is becoming increasingly demanding and sensitive, one can justifiably raise the issue of the teaching of the Magisterium of the Church concerning the choice and formation of the seminary spiritual director: what choice criteria and qualifications are expected of the priest to be given this position? Do only general choice and formation criteria valid for all superiors of seminarians apply to them or are there any special ones? In the present paper the author answers these questions by an analysis of Vatican II and Post-Council documents including the itineraries of the constitution *Dei Verbum* (DV) and of the Synod of Bishops in 1990. In the first part he shows the initiative and guidelines given by Vatican II not only through the constitution DV, but also through the itinerary itself of the final text of this document. In the second part he discusses the development of these initiatives and guidelines for the analysis of the basic Post-Council church documents including the itinerary of the Synod of Bishops (1990) and the Post-synodal Apostolic Exhortation of John Paul II *Pastores dabo vobis* (1992). In the third part he shows, in connection with the document of the Congregation for Catholic Education entitled Directives Concerning the Preparation of Seminary Educators (1993), how this document very efficiently combines all previous ideas, decidedly and unambiguously speaks about the special criteria for choosing priests for the office of seminary spiritual director, about the necessity of a responsible preparation before taking up the office and about permanent formation, at the same time ascertaining quite clearly

the scope of his formation. The document is a decided suggestion to the bishops that they should spare neither expense nor anything else necessary for a responsible preparation of future seminary spiritual directors.

Key words: spiritual guidance, seminary spiritual director, permanent formation of educators, permanent formation of the seminary spiritual director, church documents about the formation of educators.

Spiritual¹ (duhovni voditelj) v bogoslovju ima drugačno vlogo in nalogo kot drugi duhovni voditelji. Ta namreč udejanja službeno/institucionalno duhovno vodstvo, čeprav je le-to po svoji naravi karizmatično.² Zakonik cerkvenega prava dejavnost spirituala precej natančno določa, da bi se tako bogoslovcem v čim večji meri zagotovila »svoboda vesti«, hkrati pa ohranila tudi zahteva po »enotni smeri« njihove vzgoje. Bogoslovno semenišče je vzgojna ustanova, namenjena bogoslovcem, ki se pripravljajo na duhovniško življenje in poslanstvo. Spiritualova naloga je med drugim, da jim pomaga doseči »človeško in duhovno zrelost«, da se bodo lahko svobodno, odgovorno in zrelo odločili za duhovniški celibat in duhovništvo. Vedno obstaja nevarnost, da se lahko čutijo na kakršen koli način pogojeni in ne popolnoma svobodni v sprejemanju svoje dokončne odločitve. Spiritual je tako navzoč v okolju, ki na nek način lahko vpliva na bogoslovčevo odločitev – še posebej pri tistem, ki ni dosegel zadostne stopnje človeške in duhovne zrelosti. To je le eden izmed vidikov spiritualove vloge v bogoslovnem semenišču. A že ta nam kaže, da njegova služba ni enostavna, temveč je resnično zelo kompleksna in občutljiva. Upravičeno se zato postavlja vprašanje, ali se Cerkev oz. cerkveno učiteljstvo resnično zaveda, da potrebuje duhovnik, ki bo postavljen v službo spirituala v bogoslovnem semenišču, posebno pripravo, ali pa je dovolj že to, da ima potrebne naravne darove in vsaj nekaj izkušenj v pastoralni. Če se tega zaveda, se zastavlja vprašanje meril in formacije. Ali zadostuje le splošna priprava kot za vse predstojnike, ali pa je potrebna posebna priprava?

Da bi odgovoril na ta vprašanja, bom v tej razpravi analiziral vse temeljne koncilске in pokoncilске cerkvene dokumente, ki govorijo o izbiri in pripravi vzgojiteljev v bogoslovnem semenišču.

1. Spodbude in smernice 2. vatikanskega koncila

Tretje poglavje koncilskega dokumenta *Odlok o duhovniški vzgoji*, ki govori o ureditvi bogoslovnih semenišč, spregovori pod št. 5 tudi o izbiri

¹ V slovenščini se je uveljavila beseda »spiritual« za uradnega »duhovnega voditelja« v bogoslovnem semenišču oz. bogoslovju. Tako lažje ločimo, kdaj se govori o duhovnem voditelju v bogoslovju ali pa o duhovnem voditelju na splošno.

² O posebnostih službene/institucionalne vloge spirituala v bogoslovnem semenišču in naravi duhovnega vodstva glej I. Platovnjak, *Duhovno vodstvo pri začetni duhovniški vzgoji*, v: *BV* 62 (2002), 578-591.

vzgojitelja bogoslovcev: »Ker je vzgoja bogoslovcev odvisna od modrih predpisov, še bolj pa od primernih vzgojiteljev, je treba predstojnike in profesorje v semenišču izbirati med najboljšimi« (DV 5). Zanimivo je, da dokument neposredno ne omenja spirituala, govori pa o predstojnikih. Zakaj? Ali so za spirituala enaki kriteriji izbire in formiranosti kot za rektorja bogoslovja in drugih njihovih vzgojiteljev? Vprašanje je, ali so koncilski očetje vključevali pod besedo »predstojniki« tudi spirituala. Ali to samo predpostavljamo, ker je spiritual eden izmed predstojnikov? Če hočemo jasneje videti, kaj so mislili koncilski očetje, je najbolje, da analiziramo itinerarij nastajanja končnega besedila te številke.

Prva shema B (januar 1962) je kar precej na široko, v treh točkah (4-6), govorila o izbiri in posebni pripravi predstojnikov in profesorjev bogoslovcev.³ Poudarila je tudi pomembnost posebne priprave spiritualov.⁴ Druga shema (december 1962) je povzela vsebino številke predhodne sheme. Dodala je samo to, da predstojniki (superiori) in spirituali potrebujejo poleg globoke duhovne in pedagoške priprave tudi psihološko.⁵ Tretja shema (april 1963) je sintetično povzela vsebino vseh treh številke v številki 9, pri čemer je zelo poudarila pomembnost posebne priprave spiritualov, ki jim bo omogočila razviti potrebne kvalitete za njihovo službo.⁶ Četrta shema (november 1963) je vključila nekatere predloge

³ Prim. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II Apparando, Series II (Preparatoria)* (= AD), Vol. II, Acta Pontificiae Commissionis centrali praeparatoriae Concilii Vaticani II, Pars IV, Città del Vaticano 1968, 26-27; Za kratek pregled vseh shem DV in temeljitejšo analizo itinerarija DV 5 glej I. Platovnjak, *La direzione spirituale oggi, Lo sviluppo della sua dottrina dal Vaticano II a Vita Consacrata* (1962-1996), Pontificia Università Gregoriana, Roma 2001, 33-39. Za razlago zgodovine DV glej: D. E. Hurley, *The training of priests*, v: D. E. Hurley – J. Cunnane, *Vaticano II on priests and seminaries*, Scepter Books, Dublin – Chicago 1967, 171-180; G. Martíl, *Los Seminarios en el Concilio Vaticano II, Historia y comentario*, Sígueme, Salamanca 1966, 6-64; G. Martíl, *Historia del decreto »Optatam totius«*, v: *Concilio Vaticano II. Comentarios al decreto Optatam totius sobre la formación sacerdotal*, Biblioteca de autores cristianos, Madrid 1970, 29-160; A. Mayer – B. Baldanza, *Genesi storica del decreto »Optatam totius«*, v: *Il decreto sulla formazione sacerdotale, Genesi storica, Testo latino e traduzione italiana, Esposizione e commento*, Elle Di Ci, Torino 1967, 15-48.

⁴ V opombi št. 6 k točki 6 pojasnjuje, da se zelo pogosto dogaja, da so rektorji in spirituali skoraj povsem nepripravljeni za svojo službo. Še posebej spirituali so izbrani samo po kriteriju njihove »dobrote«, pri tem pa se pozablja na posebne kvalitete, ki so nujno potrebne pri tako zahtevni službi. Neki apostolski vizitator pravi, da je po njegovem prav v tem temeljni razlog večini problemov v bogoslovnih semeniščih. Zato bi bilo potrebno vsakega bodočega spirituala poslati na posebno duhovno in pedagoško pripravo v primerne institute (prim. AD II/II/IV, 30).

⁵ Prim. *Shemata Constitutionum et Decretorum ex quibus argumenta in Concilio disceptanda seligentur*, Series IV, Città del Vaticano 1963, 222-223. To sta še posebej zahtevala: kard. A. Jullien (prim. AD II/II/IV, 87); kard. P. E. Léger (prim. AD II/II/IV, 66).

⁶ Prim. AS III/VII, 796. Komisija pove, da so to zahtevali mnogi koncilski očetje (prim. AS III/VII, 511).

koncilskih očetov⁷ in tako poudarila pomembnost priprave predstojnikov (superiorov) in spiritualov v posebnih institutih in pastoralne izkušnje.⁸ Peta shema (april 1964) je povzela tekst predhodne sheme, izpustila pa je potrebnost posebne psihološke izobrazbe.⁹ V razlagi sprememb je komisija poudarila, da kakor je tridentinski koncil poudarjal potrebnost vzgoje klerikov, tako 2. vatikanski koncil poudarja potrebnost priprave tistih, ki so odgovorni za njihovo vzgojo.¹⁰ Šesta shema (oktober 1964) je spet skoraj povzela predhodno, poudarila pa je pomembnost zanesljivega znanja. Tako kot predhodna tudi ta poleg predstojnikov (superiorov) bogoslovij¹¹ ne omenja več posebej spiritualov. Razprava o tej shemi in pisni interventi razkrivajo, da koncilski očetje poudarjajo nujnost posebne priprave vseh predstojnikov, tudi spiritualov, na področju pedagogike, psihologije, didaktike, sociologije in pastore. Zato so nujno potrebni novi posebni instituti ali pa vsaj posebni tečaji in organizirana srečanja predstojnikov.¹² Na podlagi teh predlogov in amandmajev, dobljenih ob glasovanju 18. novembra 1964, je komisija napravila zadnjo redakcijo teksta sedme sheme (september 1965), ki v 5. številki govori o izbiri in formaciji predstojnikov bogoslovcev.

»Ker je vzgoja bogoslovcev odvisna od modrih predpisov, *še bolj pa* od primernih vzgojiteljev, je treba predstojnike in profesorje v semeniščih izbirati izmed najboljših. Skrbno naj bodo pripravljeni, z zanesljivim znanjem, primerno dušnopastirsko izkušnjo ter posebno duhovno in pedagoško izobrazbo. Da se to doseže, je treba pospeševati ustanavljanje posebnih inštitutov *ali vsaj prirejanje dobro pripravljenih tečajev* ter občasno shajanje predstojnikov semenišč.«¹³

Zanimivo je, da noben amandma (v imenu 105 koncilskih očetov jih je amandma vložilo 15)¹⁴ ni izrecno zahteval posebne psihološke pri-

⁷ Pomembnost pastoralne izkušnje so poudarili: kard. P. E. Léger (prim. AD II/II/IV, 66); mons. M. Klepacz (prim. AS III/VII, 866); Argentinska škofovska konferenca (prim. AS III/VII, 940).

⁸ Prim. AS III/VII, 519.

⁹ Prim. AS III/VII, 499.

¹⁰ Prim. AS III/VII, 528-529.

¹¹ Prim. AS III/VII, 549-550.

¹² Prim. AS III/VII, 740; AS III/VIII, 31.34.40-41.246.250.330.351.

¹³ AS IV/IV, 15. Poševni tisk ponazarja, kaj je bilo dodano glede na predhodno shemo.

¹⁴ Komisija je v bistvu sprejela amandmaja: amandma 1, s katerim je 16 koncilskih očetov poudarilo tako pomembnost osebnosti, načina razmišljanja in delovanja predstojnikov ter profesorjev v vzgoji bogoslovcev kot tudi njihovo odgovornost v odnosu do njih; amandma 2, s katerim je en koncilski oče zahteval, da se organizirajo v najbolj primernem času večletni celostni tečaji za posebno formacijo predstojnikov in profesorjev bogoslovcev. Zavrnila pa je amandma 8, s katerim je en koncilski oče zahteval, naj bo v besedilu napisano: »Predstojnike in profesorje za semenišče naj izberejo izmed najboljših, ki so nagnjeni k vzgoji duhovnikov [...]«, kajti nagnjenje še ne zagotavlja resnične sposobnosti za vzgojo. Amandmaji se nahajajo v AS IV/IV, 65-68.

prave kot tudi ne jasne omembe, da posebna priprava za predstojnike bogoslovij velja tudi za spirituale. Zanimiva pa je razlaga komisije k 8. točki tega dokumenta, kjer poudarja, da je v tekstu že vidno, da bi morali imeti prav spirituali posebno pripravo. Takšna priprava jim bo omogočila, da bodo lahko bogoslovcem ponudili temeljito duhovno vzgojo, jih poznali v njihovi globini in jih uspešno vodili po Kristusovi poti.¹⁵

Na zahtevo koncilskih očetov je komisija dodala k besedilu št. 5 še en odstavek:

»Predstojniki in profesorji pa naj se zavedajo, kako zelo je od njihovega mišljenja in delovanja odvisen uspeh vzgoje pri bogoslovcih. Naj bodo pod rektorjevim vodstvom v mišljenju in ravnanju popolnoma enotni in naj med seboj ter z bogoslovci sestavljajo takšno družino, ki bo ustrezala Gospodovi molitvi, 'da bodo vsi eno' (prim. Jn 17,11), in ohranjala ter krepila v bogoslovcih veselje za poklic. [...]«¹⁶

V razlagi št. 5b komisija razlaga, da s tem dodanim odstavkom želi poudariti pomen osebnega zgleda, uresničevanja edinosti duha in delovanja pod rektorjevim vodstvom ter vzgoje za pogovor in graditev družinskega odnosa med njimi in bogoslovci.¹⁷ Bogoslovje naj bi tako postalo kakor ena družina. Odgovornost za vzgojo bogoslovcev nimata samo rektor in spiritual, temveč tudi vsi drugi predstojniki in profesorji. Graditev družinskega občestva je temeljnega pomena za čustveno zorenje bogoslovcev, za rast v edinosti in občestvenosti. Le-to pa razvija tudi njihovo veselje v poklicanosti.

Analiza shem jasno pokaže, da komisija misli tudi na spirituala, ko govori o predstojnikih semenišča (*Seminarium moderatores*).¹⁸ S št. 5 torej komisija in koncilski očetje poudarjajo nujnost in potrebnost skrbne izbire in posebne priprave tudi za spirituale v bogoslovjih. Ker je vzgoja bogoslovcev odvisna predvsem od njihove usposobljenosti, morajo biti ti izbrani izmed najboljših duhovnikov, z zadostno pastoralno izkušnjo, zanesljivim znanjem in z dobro duhovno in pedagoško oblikovanostjo. Zato je potrebno ustanavljati posebne inštitute in/ali primerne tečaje ter pripravljati občasna srečanja predstojnikov. Poleg splošnih kriterijev za izbiro predstojnikov pa ne določajo še posebnih za spirituale. Ne ločujejo začetne priprave, pred sprejemom službe, in permanentne vzgoje letih, niti katere so skupne poteze priprave vseh predstojnikov in katere

¹⁵ AS IV/IV, 38. Na amandma 2 k št. 8 tega dokumenta, v katerem en koncilski oče opozarja na veliko škodo, ki bi mogla prizadeti Cerkev, če se ne bo bolj obširno in jasneje pokazalo na nujnost dobrih spiritualov, komisija odgovarja, da je to že povsem jasno povedano. Prim. AS IV/IV, 76.

¹⁶ Prim. AS IV/IV, 15-16.

¹⁷ Prim. AS IV/IV, 37.

¹⁸ Komisija in koncilski očetje niso nikdar uporabili izraza »vzgojitelj ali formator« za spirituala v semenišču. Po koncilu pa sta bila ta dva izraza pogosto uporabljena.

so posebej potrebne za spiritualne. Prav tako ne ločujejo jasno med spirituali in drugimi duhovnimi voditelji bogoslovcev, ki jih lahko določi škof ali pa si jih izberejo bogoslovci sami, potrdi pa rektor.¹⁹

2. Razvoj koncilskih spodbud in smernic v pokoncilskih cerkvenih dokumentih

Opirajoč se na DV 5 in R 18,²⁰ predlagajo pokoncilski cerkveni dokumenti²¹ nekatere novosti kriterijev pri izbiri predstojnikov (moderatores)²² ali formatorjev²³ v bogoslovjih. Le-te so: sposobnost sodelovanja v vzgoji, odprtost do občestva Cerkve in tudi do družbe, zelo dobro poznavanje mladih.²⁴ Prav tako predlagajo, da se izberejo vzgojitelji izmed škofijskih duhovnikov, kadar je le mogoče, da bi se tako spodbujala duhovnost, ki je lastna škofijskim duhovnikom.²⁵

Besedilo FCS 59 ne razlaga le splošnih sposobnosti, ki veljajo za vse vzgojitelje, temveč tudi sposobnosti, ki so nujne za spirituala, da bo lahko uspešno duhovno spremljal posamezne bogoslovce v njihovi vzgoji za duhovniški celibat: »Pomembnost, ki se daje temu področju pri duhovnem vodstvu, povsem naravno predvideva tudi potrebne sposobnosti spirituala.«²⁶ Dokument še poudarja, da bogoslovci v svoji vzgoji za celibat potrebujejo pomoč prijateljskega in modrega duhovnega voditelja, ki je sposoben poslušati.²⁷

¹⁹ Kot to predvideva kasneje novi ZCP 239 §2; 246 §4.

²⁰ R 18: »Dolžnost predstojnikov je skrbeti, da se najboljše izberejo in skrbno pripravijo bodoči predstojniki, duhovni voditelji in profesorji.«

²¹ Upoštevali bomo naslednje dokumente: S. Congregazione per l'educazione cattolica, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (= RF), 6 gennaio 1970, v: AAS 62 (1970) 321-384 = EV 3/1796-1947; ista, *Orientamenti educativi per la formazione al celibato sacerdotale Il presente sussidio* (= FCS), 11 aprile 1974, v: EV 5/190-426; S. Congregazione per i vescovi, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Ecclesiae imago* (= DMPV), 22 febbraio 1973, v: EV 4/1945-2328; Congregazione per l'evangelizzazione dei popoli, *Lettera circolare per alcune direttive sulla formazione nei seminari maggiori* (= FSM), 25 aprile 1987, v: EV 10/1734-1750.

²² Prim. RF 27. Kakor koncilski dokumenti tudi RF uporablja izraz »predstojnik« in ne »vzgojitelj ali formator«. V italijanskem prevodu dokumenta (v EV 3) sta izraza »superior« in »moderator« vedno prevedena z enakim izrazom »superiore« (predstojnik). Zaradi večje jasnosti bomo v oklepaju dodali izraz »moderator«, kadar je le-ta izraz preveden kar s »predstojnik«.

²³ Prim. FSM 3.

²⁴ Prim. RF 30; DMPV 192. Za temeljitejšo razlago »naravnih in nadnaravnih darov« predstojnikov in njihove začetne priprave glej C. Courtois, *Le choix et la formation des formateurs*, v: *Seminarium* 30 (1990), 206-222.

²⁵ Prim. FSM 3.

²⁶ Prim. tudi FCS 61.

²⁷ Prim. FCS 43.

Besedilo RF 30 priznava, da je poslanstvo predstojnikov (moderatori) umetnost nad umetnostmi. Zaradi tega ne smejo improvizirati ali pa delovati le po vzgibu, temveč morajo imeti poleg naravnih in nadnaravnih darov tudi primerno začetno pripravo,²⁸ ki je usmerjena v njihovo bodoče poslanstvo. Duhovno, pedagoško in strokovno oblikovanje²⁹ lahko dobijo in dopolnijo »predvsem v posebnih inštitutih, ki so že ali pa še bodo ustanovljeni v ta namen v lastni deželi ali pa drugod«.³⁰ K pripravi predstojnikov je še posebej spodbujala škofovska sinoda leta 1967. Ob tej priložnosti so škofje poudarili, da vzgojitelji v semeniščih potrebujejo »posebno pripravo, ki si jo pridobijo z redno udeležbo na kakšnem inštitutu ali višji šoli, ki je ustanovljena ali potrjena od škofovske konference, ali pa vsaj z udeležbo na kakšnih tečajih, pripravljenih v ta namen«.³¹

Predstojniki pa ne potrebujejo le začetne formacije, temveč stalno: »Potrebno je poskrbeti, da se bo znanje predstojnikov (moderatores) poglobljalo in izpopolnjevalo z rednimi srečanji in tečaji, ki se organizirajo za spoznavanje razvoja duhovnih in pedagoških ved ter učenja novih metod in pridobivanja novih izkušenj. Ne smejo se zanemarjati različni poskusi in pobude, s katerimi lahko predstojniki v luči vere lažje poznajo in rešujejo vprašanja, ki še posebej vznemirjajo mlade.«³²

Vsekakor se je potrebno zavedati, da nobeno izobraževanje na duhovnem področju ne more biti učinkovito brez refleksije v molitvi, tako posameznikove kot skupinske. Strokovna priprava in globoko duhovno življenje sta dva temeljna elementa, da lahko predstojnik modro in rodovitno uresničuje svoje poslanstvo. Glede na to, k čemur spodbujajo dokumenti, se mi ne zdi modro, kar pravi V. Gambino: »... vzgojitelji se lahko formirajo, ne da bi obiskovali posebne ustanove. Dovolj je le osebni študij in refleksija: permanentna formacija je vedno delo 'na sebi'«.³³

Škofovska sinoda leta 1990, ki je bila posvečena vzgoji duhovnikov, je povzela ter dodala nove, jasnejše pobude in smernice za usposabljanje predstojnikov, še posebej spiritualov³⁴ v svojih delovnih dokumentih,³⁵

²⁸ Potrebnost začetne priprave še posebej jasno in odločno naglašata FSM 3.

²⁹ Prim. FCS 39.

³⁰ RF 30. Prim. FSM 3. V tej številki Kongregacija za evangelizacijo še posebej spodbuja, da bi se takšni inštituti ali pa tečaji organizirali v Rimu.

³¹ RF 30, op. 86.

³² RF 31. Prim. FSM 3. Cilji in načini, kako to realizirati, so veliko jasneje prikazani in razloženi kot v DV 5. Prim. C. Courtois, *n. d.*, 222-226.

³³ V. Gambino, *Dimensioni della formazione presbiterale, Prospettive dopo il Sinodo del '90 e la »Pastores dabo vobis«*, Elle Di Ci, Torino 1993, 326.

³⁴ To so še posebej poudarili nekateri sinodalni očetje v svojih interventih: Goic Karmelic, pomožni škof v Concepción (Čile), v: G. Caprile, *Il sinodo dei Vescovi, Ottava assemblea generale ordinaria (30 settembre - 27 ottobre 1990)*, La Civiltà Cattolica, Roma 1991, 391; R. Deville P.S.S., gen. sup. Kongregacije duhovnikov sv. Sulspicija

interventih sinodalnih očetov³⁶ in v sklepih.³⁷ Poudarjajo, da so v veliko pomoč tudi dotedanje izkušnje s tečajeve in inštitutov, ki so bili organizirani na pobudo koncila in RF.³⁸ Med drugim opozarjajo, da je ena izmed ovir za duhovno spremljanje v bogoslovjih »dejstvo, da so duhovniki, ki so postavljeni za to službo, maloštevilni ali pa nezadostno pripravljene.«³⁹ Zato mons. P. Kalanda predlaga, da morajo biti vsi vzgojitelji usposobljeni za duhovno spremljanje bogoslovcev.⁴⁰ Mons. Pio Laghi pa poudarja, da bi bilo zelo dobro, če bi bila v bogoslovju navzoča primerno pripravljena ekipa duhovnikov, ki naj bi imeli doktorat iz duhovnosti in bi se prvenstveno posvečali duhovnemu spremljanju bogoslovcev.⁴¹

(Francija), v: G. Caprile, *n. d.*, 105. Le-ta je med drugim rekel, da je »precej enostavno pripraviti profesorje, veliko težje pa spirituale«. L. G. Romero Franco, škof v Facatativi (Kolumbija), v: G. Caprile, *n. d.*, 165-166. V svoji *Relatio post disceptationem* je kard. L. Moreira Neves, upoštevajoč vse sinodalne intervente, izpostavil, da morajo biti spirituali primerno pripravljene za svojo službo tudi s posebnim študijem duhovne teologije, pri katerem naj bo poseben poudarek na duhovniški duhovnosti. Poudaril je tudi nujnost temeljite izbire vzgojiteljev (še posebej spiritualov) ter njihovo pripravo v inštitutih aliolah, ustanovljenih v ta namen. Prim. *Relatio post disceptationem*, III.3.F; III.7, v: G. Caprile, *n. d.*, 690.

³⁵ Sinodo dei vescovi, *La formazione dei sacerdoti nelle circostanze attuali. Lineamenta* (= Lineamenta 1989), Città del Vaticano 1989, 19; isti, *La formazione dei sacerdoti nelle circostanze attuali. Instrumentum laboris* (= Instrumentum 1990), Città del Vaticano 1990, 32, 52.

³⁶ Na nujnost skrbne izbire so opozorili: A. Ribeiro, patriarh v Lizboni (Portugalska), v: G. Caprile, *n. d.*, 264; B. Gantin, prefekt Kongregacije za škofove, v: G. Caprile, *n. d.*, 262; J. M. Piñero Carió, v: G. Caprile, *n. d.*, 159; S. D. Lourdasamy, prefekt Kongregacije za Vzhodne Cerkve, v: G. Caprile, *n. d.*, 169. Njihovo posebno pripravo v formacijskih centrih so naglasili D. M'Sanda Tsinda-Hata, škof v Kengi (Zaire), v: G. Caprile, *n. d.*, 120; A. Padiyara, nadškof metropolit iz Indije, v: G. Caprile, *n. d.*, 202; J. Rahuna, nadškof v Gitegu (Burundi), G. Caprile, *n. d.*, 218; O. Pérez Garcete, škof v San Pedru (Paragvaj), v: G. Caprile, *n. d.*, 243.

³⁷ Sinodo dei vescovi, *De sacerdotibus formandis in hodiernis adiunctis. Elenchus finalis Propositionum (Sub secreto), Textus VIII Coetus Generali Ordinario Synodi Episcoporum reservatus*, Città del Vaticano 1990, 29.

³⁸ Prim. Lineamenta 1989, 19. Nemško govoreča skupina sinodalnih očetov je med drugim opozorila na nevarnost *superprofesionalnosti* formatorjev. Odlična specializacija še ne zagotavlja, da si formator tudi sam prizadeva za globoko osebno duhovno življenje. Zato je nujno, da imajo tudi sami redne duhovne vaje, uporabljajo vsa razpoložljiva sredstva za duhovno rast ter skrbijo za edinost s škofom in med seboj. Prim. G. Caprile, *n. d.*, 450.

³⁹ Instrumentum 1990, 49. J. Sandoval Iníguez, koadjutor v Ciudad Juárez (Mehika), je opozoril, da so bile včasih postavljene za službo spirituala manj sposobne osebe: »premlade, brez izkušenj, brez primerne duhovnosti ali dobro oblikovane duhovniške osebnosti«. G. Caprile, *n. d.*, 225.

⁴⁰ Prim. P. Kalanda, škof v Marotu (Uganda), v: G. Caprile, *n. d.*, 226.

⁴¹ Prim. P. Laghi, prefekt kongregacije za katoliško vzgojo, v: G. Caprile, *n. d.*, 353-354. Predlagal je: »Sinoda naj predlaga sv. očetu, naj v naslednjih 10 letih vsi škofove, ki so odgovorni za velika semenišča, izberejo med svojimi najboljšimi duhovniki nekatere,

Kandidati za spirituala naj bi bili resnično sveti in pristojni,⁴² izkušeni v poteh duha, zdravniki duš, sposobni za pomoč pri razločevanju, diskretni in mili v duhovnem spremljanju.⁴³ Bogoslovci naj bi v spiritualu našli človeka, ki je stalno razpoložljiv, poln zaupanja, razumevanja in resnicoljubnosti.⁴⁴

V posinodalni apostolski spodbudi *Dal vam bom pastirjev*⁴⁵ je Janez Pavel II. poskušal upoštevati sinodalno delo. Že ob sklepu sinode, 27. oktobra 1990, je naglasil nujnost primerne izoblikovanosti vzgojiteljev v bogoslovnih semeniščih, »začenši s spirituali«.⁴⁶ V besedilo PDV 66, ki je posvečeno formaciji vzgojiteljev, pa je vključil tudi dva odstavka *Propositio* 29, v katerem so sinodalni očetje predlagali, da se natančno določi identiteta vzgojiteljev ter se poudari pomembnost njihove izbire in priprave. Pomemben pa je poudarek, da to še posebej velja za bodoče spiritualne.⁴⁷

S sklicevanjem na *Propositio* 29 določi, da naloga vzgojiteljev zahteva ne samo nekakšno posebno pripravo, »ki naj bo zares strokovna, pedagoška, duhovna, človeška in teološka, temveč tudi duha občestva in skladnega sodelovanja pri uresničevanju načrta, tako da se pri tem pod rektorjevim vodstvom vedno ohrani edinost pastoralne dejavnosti semenišča«.⁴⁸ V soglasju s predhodnimi dokumenti opozori na pomemb-

da jih pošljejo v Rim ali kam drugam, da se formirajo v umetnosti vodenja vesti in da jih za najmanj 11 let vključijo v vodstveni zbor bogoslovja. Ti duhovniki morajo poznati naravo duhovniškega življenja, gibanja, ki vplivajo na kandidate in duhovnike.« Med drugim je tudi opozoril: »Če naj bi bil teoretično vsak duhovnik dober duhovni voditelj, pa izkušnja govori, da če je bilo to v preteklosti morda res, danes ni več tako.«

⁴² Prim. T. Toppo, nadškof v Ranki (Indija), v: G. Caprile, *n. d.*, 341; Mendes de Almeida S.I., nadškof v Mariani (Brazilija), v: G. Caprile, *n. d.*, 306; P. E. Chai Tjeng (Koreja), v: G. Caprile, *n. d.*, 411.

⁴³ Prim. J. Sandoval Iníguez, v: G. Caprile, *n. d.*, 225; F. J. Arnáiz Zarandona S.I., v: G. Caprile, *n. d.*, 107.

⁴⁴ Prim. L. G. Romero Franco, v: G. Caprile, *n. d.*, 372.

⁴⁵ Janez Pavel II., posinodalna apostolska spodbuda *Dal vam bom pastirjev* (= DVP), CD 48, Ljubljana 1992.

⁴⁶ Prim. il discorso all'ultima congregazione dell'VIII assemblea ordinaria del Sinodo dei vescovi, 27 ottobre 1990, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XII/2 (1990), 950.

⁴⁷ Janez Pavel II. je pogosto naglasil pomembnost dobre priprave bodočih spiritualov za bogoslovce, npr.: Il discorso ai responsabili della formazione sacerdotale dei giovani nei seminari maggiori d'Italia, 5 gennaio 1982, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, V/1 (1982), 32; Il discorso ai vescovi della Costa d'Avorio in visita »ad limina«, 20 febbraio 1987, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, X/1 (1987), 384; Il discorso ai vescovi dell'arcipelago asiatico in visita »ad limina«, 20 maggio 1989, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XII/1 (1989), 1293; Il discorso ai vescovi dello Sri Lanka in visita »ad limina«, 7 luglio 1989, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XII/2 (1989), 48; l'incontro con i confratelli della Conferenza episcopale della Tanzania, 2 settembre 1990, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XIII/2 (1990), 380.

nost duha občestva in sodelovanja med vzgojitelji. Poleg drugih sposobnosti je najpomembnejša prav zmožnost sodelovanja z vsemi člani vzgojne skupnosti pod rektorjevim vodstvom. Le-to pokaže tudi s kriteriji za izbiro bodočih vzgojiteljev, ki naj bi imeli naslednje kvalitete: »človeško in duhovno zrelost, pastoralno izkušnjo, poklicno strokovnost, trdnost v poklicu, zmožnost sodelovanja, znanstveno pripravo v humanističnih vedah (zlasti v psihologiji), ki ustreza službi, in poznavanje načinov skupinskega dela«. ⁴⁹

Janez Pavel II. opozarja škofo, da »se morajo prvi zavedati svoje velike odgovornosti za oblikovanje tistih, ki jim bo naložena dolžnost, da vzgajajo bodoče duhovnike« (PDV 66). ⁵⁰

V svojih govorih je Janez Pavel II. ob različnih priložnostih govoril o kvalitetah spiritualov. Le-ti naj bodo vzor duhovniškega življenja, sposobni za dialog in strokovnjaki v vodenju duš; ⁵¹ razsvetljeni z zdravo in uravnovešeno pedagogiko; ⁵² obdarjeni z izkušnjami, pošteno metodologijo, gorečnostjo ⁵³ in predvsem razvneti z Božjo ljubeznijo. ⁵⁴

Janez Pavel II. je res zelo jasno poudaril nujnost skrbne izbire in priprave formatorjev, toda žal je dal samo splošne kriterije in smernice za vse predstojnike, ne da bi posebej določil, na kaj naj bi bili pozorni glede na njihove različne službe (rektor, spiritual, vice-rektor, prefekt itd.). Tako ne pove, kateri kriteriji veljajo za spirituala, kakšna naj bi bila njegova priprava, niti ne pove, kaj obsega njegovo začetno in permanentno usposabljanje, čeprav so o tem govorili *Instrumentum laboris*, nekateri intervienti sinodalnih očetov in predhodni cerkveni dokumenti.

Na to pomanjkljivost je opozoril kardinal Cordeiro v svojem komentarju *Pastores dabo vobis*, v katerem lahko beremo: »Obstaja področje formacije, ki so ga sinodalni očetje močno poudarili, a je dobilo zelo majhen prostor v predlogih in posledično tudi v posinodalni spodbudi: tj.

⁴⁸ *Propositio* 29, v: PDV 66 (naš prevod). Prim. Il discorso ai vescovi della Conferenza episcopale di Angola, São Tomé e Príncipe in visita »ad limina«, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XIV/2 (1991), 481.

⁴⁹ *Propositio* 29, v: PDV 66 (naš prevod).

⁵⁰ Prim. tudi il discorso ai vescovi del Malwi in visita »ad limina«, 23 agosto 1988, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XI/3 (1988), 440; il discorso ai vescovi della Conferenza episcopale di Angola, São Tomé e Príncipe in visita »ad limina«, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XIV/2 (1991), 481.

⁵¹ Prim. incontro con i vescovi di Zaire, 3 maggio 1980, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, III/1 (1980), 1090.

⁵² Prim. il discorso ai vescovi della Sardegna in visita »ad limina«, 15 dicembre 1981, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, IV/2 (1981), 1134.

⁵³ Prim. Il discorso ai giovani alunni del seminario arcidiocesano intitolato a nostra Signora di Fatima, 15 ottobre 1991, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XIV/2 (1991), 873.

⁵⁴ Prim. Il discorso ai vescovi della Sardegna in visita »ad limina«, 15 dicembre 1981, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, IV/2 (1981), 1134.

ravno formacija vzgojiteljev.«⁵⁵ Enako je razmišljal tudi kard. Pio Laghi, ki je v članku za *Seminarium*, odgovarjajoč kard. Cordeiro, napovedal skorajšnji izid navodila za pripravo vzgojiteljev bogoslovcev s strani Kongregacije za katoliško vzgojo.⁵⁶

3. Novost dokumenta *Navodila za pripravo vzgojiteljev v bogoslovjih*⁵⁷

Kongregacija za katoliško vzgojo z dokumentom *Navodila za pripravo vzgojiteljev v bogoslovjih*, ki ga je izdala leta 1993, dobro potrjuje veljavnost nekaterih dotedanjih izkušenj, podkrepi nekatere pretekle določitve in izpopolni pripravo vzgojiteljev na temelju dela škofovske sinode leta 1990 o oblikovanju duhovnikov v sedanjih okoliščinah in tudi Posinodalne apostolske spodbude *Dal vam bom pastirjev* Janeza Pavla II.⁵⁸

V tem dokumentu končno najdemo razločevanje med različnimi kriteriji izbire: splošni kriteriji, veljavni za vse vzgojitelje, in posebni kriteriji za spiritualne. Razločuje tudi med začetnim usposabljanjem in permanentnim, med temeljnimi smernicami splošne formacije vseh vzgojiteljev in posebne priprave za spiritualne. Najprej si oglejmo, kaj velja za spirituala kot enega izmed vzgojiteljev, nato pa še, kar je potrebno na poseben način upoštevati pri njegovi formaciji.

3.1 Splošni kriteriji izbire in formacija spirituala kot enega izmed vzgojiteljev

Kadar koli govorimo o osebnosti vzgojitelja,⁵⁹ moramo za njegovo poklicanost upoštevati dva vidika: »z ene strani predvideva 'karizmo', ki

⁵⁵ J. Cordeiro, *Il sacerdote punto focale del Sinodo dei Vescovi 1990*, v: *Vi daró pastori secondo il mio cuore, Testi e comment, Quaderni de »L'Osservatore Romano«*, 20, Città del Vaticano 1992, 207. Kardinal je prepričan, da ima resnična kriza v bogoslovjih svoj izvor prav v tem pomanjkanju in upa, da se bo to kmalu popravilo.

⁵⁶ Prim. P. Laghi, *Pastores dabo vobis, Presentazione*, v: *Seminarium* 32 (1992), 516-517.

⁵⁷ Congregazione per l'educazione cattolica, *Direttive sulla preparazione degli educatori nei seminari* (= DPES), 4 novembre 1993, v: EV 13/3151-3284.

⁵⁸ To potrjujejo tudi besede Janeza Pavla II. na plenarnem zboru Kongregacije za katoliško vzgojo, ki se je zbrala v novembru 1992 zaradi priprave tega dokumenta: »Zdi se mi, da je delo božje previdnosti, da se želi narediti skupni pogled na vse te različne spodbude, jih združiti v organski projekt in jih ponuditi krajevnim Cerkvam.« Udienna: all'Assemblea plenaria della Congregazione per l'Educazione Cattolica, 9 novembre 1992, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XV/2 (1992), 519-520.

⁵⁹ Potrebno je opozoriti, da ta dokument običajno uporablja izraz »vzgojitelj« in ne »formator«, ko govori o odgovornih osebah za začetno vzgojo bogoslovcev in o vzgojni skupini v bogoslovju.

se kaže v naravnih in milostnih darovih, z druge pa nekatere sposobnosti in drže, ki jih je potrebno pridobiti.«⁶⁰

Temeljni darovi, ki veljajo za vse vzgojitelje, lahko služijo kot kriteriji za izbiro, za programiranje njihove vzgoje in preverjanja glede njihove usposobljenosti za službo.⁶¹ Ti darovi so: duh vere,⁶² pastoralni čut,⁶³ duh občestva,⁶⁴ človeška zrelost in psihična uravnovešenost,⁶⁵ sposobnost za pristno in zrelo ljubezen,⁶⁶ sposobnost za poslušanje, dialog in sporočanje,⁶⁷ pozitiven in kritičen odnos do moderne kulture.⁶⁸

Vsi vzgojitelji morajo imeti možnost za temeljito in odgovorno formacijo, ki vključuje: »začetno obdobje, ki naj bi bilo pred sprejemom službe, in obdobje periodičnega izpopolnjevanja oz. permanentno formacijo.«⁶⁹

Dokument jasno pove, da obstajajo še velike težave glede priprave vzgojiteljev: »Možnosti za posebno pripravo pred sprejemom službe v kakšnem inštitutu za formacijo vzgojiteljev klerikov niso velike, bodisi ker so do zdaj takšni inštituti maloštevilni bodisi ker kandidatom pogoji pastore, v katerih se nahajajo, ne dovoljujejo, da bi se popolnoma in za

⁶⁰ DPES 25.

⁶¹ Prim. DPES 25.

⁶² DPES 26: »Predmet in cilj vzgojne dejavnosti v bogoslovju moreta biti razumljena le v luči vere. Zaradi tega mora biti vzgojitelj najprej človek zanesljive, dobro utemeljene in prepričane vere, ki jo živi v vsej globini, tako da preseva vse njegove besede in dejanja.« Vzgojitelj mora postati »učitelj molitve«, imeti pristni čut za molitev, molk, meditacijo, lectio divina, liturgijo, adoracijo in marijansko pobožnost. Prim. DPES 27.

⁶³ Nujno je, da imajo vzgojitelji pastoralni čut, ki izvira iz njihove deležnosti Kristusove pastoralne ljubezni in da so bili pred začetno pripravo vsaj nekaj časa neposredno vključeni v pastoralo. Prim. DPES 28.

⁶⁴ Dokument poudarja, da je pomemben duh občestva, sodelovanja in soodgovornosti pri vseh članih vzgojne ekipe, ne samo zaradi razločevanja poklicnosti za pripustitev kandidatov, temveč tudi v vseh drugih situacijah vzgoje. Prim. DPES 30. Izkušnje jasno govorijo, da brez resničnega skupnega dela (teamwork) ne more bogoslovje dobro delovati. Prim. DPES 11.

⁶⁵ Osebna zrelost predpostavlja pravo zavedanje samega sebe, svoje vrednosti ter jasno priznanje in sprejetje lastnih meja. Kdor je sposoben samokritike, je pripravljen za učenje, sprejemanje kritik in pripomb ter je vedno odprt za korigiranje. Prim. DPES 34.

⁶⁶ Čustvena zrelost je temeljni pogoj za razvijanje duhovnega očetovstva, ki kot dar in karizma ni odvisno od osebne volje, lahko pa se in se mora razvijati in izpopolnjevati s pomočjo pristnega in samokritičnega duhovnega spremljanja ter dobrega poznavanja načel zdrave psihopedagogike. Prim. DPES 36.

⁶⁷ DPES 37: »Od teh treh sposobnostih je v veliki meri odvisen uspeh vzgojnega odnosa.«

⁶⁸ Vzgojitelj mora temeljito poznati sodobno kulturo ter vse, kar oblikuje mišljenje in način življenja današnje družbe. Takšno poznavanje kulture, ki je hkrati pozitivno in kritično, mu omogoča, da lahko bolje razume kandidata in mu pomaga narediti osebno sintezo v luči vere. Da bo mogel vedno na pravi način pomagati kandidatom, mora razviti čut za probleme osebe, sveta in Cerkve. Prim. DPES 41-42.

⁶⁹ DPES 44.

dovolj časa posvetili takšnemu pripravljalnemu študiju. Priporočila koncila in sinod naletijo na mnoge ovire pri njihovem dejanskem uresničenju. Zato je pri pripravi primerne in trdnega programa za začetno formacijo potrebna velika prilagodljivost, združena s smislom za stvarnost.«⁷⁰ Za začetno pripravo so lahko ponujeni različni itinerariji. Vsekakor morajo biti resni in upoštevati, kaj je tisto, kar vzgojitelji potrebujejo pred nastopom službe, kaj pa lahko pridobijo še pri permanentnem izpopolnjevanju.⁷¹ Program naj bi torej vključeval predvsem naslednje vidike priprave: znanstveno,⁷² duhovno,⁷³ pastoralno⁷⁴ in pedagoško.⁷⁵

Ne zadostuje pa le začetna priprava. Dokument zelo jasno poudari, da je potrebno tudi permanentno usposabljanje vzgojiteljev.⁷⁶ Le-to lahko razumemo kot dopolnitev ali postopno izpopolnitev začetne formacije ali pa kot spodbudo za poglobljeno prenovo. »To, kar jo razlikuje od začetne priprave, je ovrednotenje izkušenj in sposobnost, da se najdejo prostori in orodja za njihovo preverjanje in ohranjanje pod kritičnim nadzorom.«⁷⁷ Potrebnost nenehnega izpopolnjevanja še posebej narekujejo: »duhovni položaj mladih, pogoji življenja in službe duhovnikov,

⁷⁰ DPES 49. Ko dokument opisuje sedanje stanje glede priprave vzgojiteljev, med drugim zapiše: »Veliko bolj se upoštevajo 'karizma' in osebni darovi kandidatov kot pa nujnost posebne priprave in specializiranega študija. Na splošno je dovolj primerna teološka in duhovna vzgoja, dobra psihološka uravnovešenost ter bodoče formiranje prek pedagoške prakse in udeleževanja na tečajih in srečanjih. Ideja o posebnih inštitutih za klerike torej do sedaj še ni toliko uresničena, da bi dovoljevala kritično refleksijo dejanskih izkušenj.« DPES 12.

⁷¹ Prim. DPES 53-59.

⁷² Vzgojitelj mora imeti zdravo filozofsko in teološko znanje, jasno dojemanje splošnega nauka Cerkve, živ čut Cerkve ter smisel za misijone in ekumenizem. Prav tako naj bi poznal naravo in poslanstvo različnih stanov v Cerkvi, še posebej duhovnikov. Jasno poznavanje teoloških, zgodovinskih in pastoralnih problemov mu bo omogočilo, da bo lahko bogoslovce pravilno usmerjal. Prim. DPES 53-54.

⁷³ Duhovna priprava naj bi vzgojitelju omogočala: resnično svobodo duha, ki ga napravi občutljivega za vzgibe Duha; nesubjektivistično duhovnost, ki temelji na tradiciji Cerkve; sposobnost usklajevanja klasičnih oblik duhovnosti škofijskih duhovnikov in redovnikov z novimi zahtevami in oblikami današnjih duhovnih gibanj; primerno poznavanje sistematike duhovnosti; ljubezen do liturgije. Prim. DPES 55.

⁷⁴ Cerkveni dokumenti poudarjajo pomembnost pastoralnih izkušenj, ne določajo pa njihovo obliko in koliko časa naj bi bil kdo v pastoralni. Vsekakor pa morajo te izkušnje omogočati vzgojitelju, da lahko stvarno presodi različne drže bogoslovcev glede na njihove bodoče pastoralne naloge. Prav tako naj bi bil sposoben pomagati bogoslovcem usklajevati njihovo intelektualno vzgojo z zahtevami duhovniškega pastoralnega poslanstva. Prim. DPES 56.

⁷⁵ Pedagoška, sociološka in psihološka načela omogočajo vzgojiteljem, da lažje in učinkoviteje uvajajo bogoslovce v zgledno liturgično in zakramentalno življenje ter jim nudijo individualno in skupinsko duhovno spremljanje. Prim. DPES 58.

⁷⁶ Prim. DPES 65.

globoke in hitre spremembe filozofsko-teoloških miselnih tokov ter kulture na splošno.«⁷⁸

Permanentna formacija naj vključuje primerno izbrane in programirane tečaje.⁷⁹ Programi morajo predvideti tudi čas za duhovno obnovo. V določenih primerih in v soočenju z resnično kompleksnimi problemi je zelo primerno podaljšano obdobje formacije in temeljita obnovev vzgojnih tem.⁸⁰

3.2 Kriteriji izbire bodočega spirituala in njegova posebna priprava

Ker ima spiritual v bogoslovju zelo odgovorno in kočljivo vlogo, dajejo *Navodila za pripravo vzgojiteljev v bogoslovjih* posebne kriterije za njegovo izbiro: »Poleg darov modrosti, čustvene zrelosti in pedagoškega čuta mora biti teološko, duhovno in pedagoško zelo dobro oblikovan in imeti poseben čut za razvoj notranjega življenja bogoslovcev.«⁸¹

Dokument zelo poudarja nujnost začetne priprave spirituala, ki mora vključevati vse tiste posebne značilnosti, ki jih ima njegova posebna služba v okviru vzgojne skupine v bogoslovju.⁸² Da bo mogel dobro opravljati svoje bodoče poslanstvo, »mora izpopolniti svoje sposobnosti sprejemanja, poslušanja, dialogiziranja in razumevanja, skupaj z dobrim poznavanjem duhovne teologije in drugih teoloških, pedagoških in human-

⁷⁷ DPES 65. »Vzgojiteljeva izkušnja sama je privilegiran vir njegovega permanentnega formiranja. Vzgojitelj se uči in izpopolnjuje tudi prek konkretnega opravljanja svoje službe, vendar le, če je podrejeno stalnemu in bratskemu preverjanju, v dialogu z drugimi vzgojitelji, tako da se primerjajo različne oblike vzgoje in da se postopoma odpira modremu eksperimentiranju s projekti, ponudbami in iniciativami. Strokovna analiza konkretnih primerov, do katere pogosto pride na tečajih permanentnega izpopolnjevanja, se pokaže veliko bolj smiselna kot pa abstraktne razlage pedagoških principov. Vzgojitelj se ne sme nikoli zapreti v ozko področje lastne izkušnje, temveč mora ostati odprt za preverjanje in obnovo na temelju deleženja izkušenj drugih.« DPES 66.

⁷⁸ DPES 66.

⁷⁹ Prim. DPES 71. Ti tečaji naj bodo programirani »na področju eklezialnih ali pa humanističnih ved, združeni s praktičnimi vajami, ki so vodene s pomočjo supervizorja in so pod njegovim vodstvom kritično ovrednotene. Na ta način se lahko vzgojitelj veliko bolj živo zave lastnih sposobnosti in drž, bolj resno sprejme svoje meje ter izpopolni in zboljša kriterije, ki navdihujejo njegovo delovanje«. DPES 71.

⁸⁰ Prim. DPES 70.

⁸¹ DPES 44.

⁸² Prim. DPES 60. Zdi se mi, da dokument govori predvsem o kriterijih izbire in formaciji spirituala, tj. uradnega »duhovnega voditelja« v bogoslovju, in ne o drugih možnih duhovnih voditeljih bogoslovcev, o katerih govori ZCP. Seveda pa bi bilo zelo dobro, če bi škof, ki je prvi odgovoren za bogoslovje, upošteval te kriterije tudi pri izbiri duhovnikov, ki jih daje na razpolago bogoslovcem, da si jih lahko izberejo za duhovne spremljevalce, in da jim omogoči tudi posebno pripravo.

ističnih ved».⁸³ Zaradi odgovorne naloge duhovnega spremljanja mora njegova priprava »temeljiti na resnem študiju in obširno vodeni praksi, ki pa se mora, da bo dala dobre rezultate, nadaljevati še kasneje«.⁸⁴ Omemba »obširne vodene prakse« v pripravi spirituala jasno pove, da za njihovo službo ni dovolj le teoretično znanje, temveč so potrebne tudi osebne praktične izkušnje.

Dokument tudi ponudi možen program itinerarija za formacijo spirituala. »Da bi se preprečile začasne in zasilne rešitve, nekatere škofije načrtujejo postopno in daljno izbiro in pripravo vzgojiteljev. Na primeren in vzgojni način lahko že v času študija v bogoslovju odkrijemo osebe, ki so obdarovane z vzgojnimi sposobnostmi. Njim se lahko zaupajo prve naloge animiranja ali služenja skupnosti. Po ordinaciji se jim lahko dajo službe, ki morejo spodbujati rast in preverjanje takšnih sposobnosti. Končno se jih lahko začne neposredno vključevati v vzgojno skupino bogoslovja z nalogami sodelovanja kot asistenta ali vice-rektorja, s tem da jih spremljajo in podpirajo starejši in izkušeni sobratje. Podoben itinerarij, združen z obiskovanjem ciklusov predavanj in tečajev duhovnosti, pedagogike in psihologije, ki jih danes akademski centri nudijo kar v precejšnji meri, lahko pripravi duhovnika, da postane rektor ali *spiritual*, saj hkrati dopušča škofu možnost preverjanja njegove sposobnosti in celovite zrelosti.«⁸⁵

Navodila za pripravo vzgojiteljev v bogoslovjih so tako prvi cerkveni dokument, ki pokaže kar precej praktične rešitve, kako je možno primerno pripraviti duhovnika za službo spirituala. Hkrati pa je tudi prvi cerkveni dokument, ki povsem razločno pove, da »bi se ne smelo varčevati s sredstvi, ki bi mu [spiritualu] omogočili obiskovanje inštituta ali vsaj intenzivnega tečaja duhovnosti«.⁸⁶

Dokument tudi nedvoumno poudari, da ne velja samo za profesorje permanentno izpolnjevanje, ampak tudi za spirituala. Tudi on se mora neprestano vestno izpopolnjevati v vseh vprašanjih, povezanih z njegovo službo, »v luči, ki prihaja od cerkvenega učiteljstva«.⁸⁷

⁸³ DPES 61.

⁸⁴ DPES 61. V isti številki dokument razlaga, da se je pri pripravi na duhovno vodenje potrebno zavedati: »Duhovno vodstvo je v bistvu teologalno in eklezialno sredstvo in se razlikuje od terapije in psihološke pomoči. [...] Duhovni voditelj je zaradi tega priča vere, izkušen za postopno in ponižno razpoznavanje Božjega načrta za življenje svojih sinov. Različne skupinske oblike duhovnega usmerjanja, podeljevanja izkustev in revizije življenja so lahko dopolnitev duhovnega vodstva, toda nikoli ga ne smejo nadomestiti. Spiritual (duhovni voditelj) je torej prvi čuvaj lastne identitete ter lastnih neodpovedljivih in nenadomestljivih nalog, ki ne smejo biti pomešane z nalogami drugih pedagoških delavcev niti neprimerno nadomeščene z drugimi oblikami vzgojnih posegov.«

⁸⁵ DPES 61.

⁸⁶ DPES 61.

⁸⁷ DPES 69. V opombi je navedeno DVP 10 in 67.

4. Sklep

Kot smo lahko razbrali, se cerkveni dokumenti v veliki meri posvečajo vprašanju izbire in formacije spirituala. Pomembnost tega se je zelo izpostavila na samem koncilu, kot smo videli ob različnih shemah DV ter tudi v interventih koncilskih očetov in pristojne komisije, ki je dokument dokončno oblikovala. Žal sklepno besedilo DV 5 ne govori izrecno o izbiri in pripravi spirituala, toda iz itinerarija te številke je povsem razvidno, da to, kar govori koncilski dokument o predstojnikih, velja tudi za spirituala, ki je eden izmed predstojnikov v bogoslovnem semenišču.

Pokoncilski dokumenti so videli to pomanjkljivost, zato so postopoma vedno jasneje prikazovali potrebnost temeljite priprave tudi za spirituala. To je še posebej prišlo do izraza na škofovski konferenci leta 1990, tako ob sinodalnih delovnih dokumentih kot tudi ob kar številnih interventih sinodalnih očetov. Posinodalna apostolska spodbuda DVP žal ni v polnosti odgovorila na te zahteve, ampak je pustila glede tega precejšnjo praznino, kot sta opozorila kardinala Cordeiro in Laghi. Vendar je tudi papež Janez Pavel II. ob drugih priložnostih v svojih govorih razločno povedal, da se zaveda posebne vloge spirituala v bogoslovju in da se je za to službo nujno potrebno odgovorno pripraviti in kasneje tudi nenehno izpopolnjevati.

Vsekakor je to problematiko zelo dobro zaznala Kongregacija za katoliško vzgojo. S svojim dokumentom *Navodila za pripravo vzgojiteljev v bogoslovjih* (1993) je povezala vsa dotedanja prizadevanja cerkvenih dokumentov ter koncila, škofovskih sinod in tudi različnih izkušenj s priprav duhovnikov za vzgojitelje v bogoslovjih, hkrati pa dala zelo jasne smernice za naprej. Novost tega dokumenta je prav v tem, da ne govori več samo na splošno o izbiri in pripravi vseh vzgojiteljev v bogoslovju, temveč da pokaže na posebnost izbire in priprave, ki jih zahtevajo posamezne vzgojne službe v bogoslovju. Tako je prav ta dokument prvi, ki je nedvoumno spregovoril o posebnih kriterijih izbire duhovnikov za službo spirituala. Prav tako ne govori več samo o tem, da bi bilo zelo dobro, da se duhovnik odgovorno pripravi na to službo in tudi permanentno izpopolnjuje, temveč eksplicitno pove, da je ta priprava nujna pred nastopom službe in tudi precej jasno določi, kaj vse naj bi obsegala. Ker se zaveda, da to ni enostavno udejanjiti, predlaga, kako bi se to kljub najrazličnejšim oviram moglo uresničiti. Vedno znova poudarja: »Prav posebna skrb mora biti usmerjena v začetno in permanentno formacijo spiritualov, upoštevajoč mnogotere probleme, ki jih vsebuje danes to poslanstvo v semeniščih.«⁸⁸ Zato spodbuja škofo, naj

⁸⁸ DPES 75.

jim ne bo žal sredstev kot tudi vsega drugega, kar predvideva odgovorna priprava bodočih spiritualov.

Gotovo je za službo spirituala potrebna karizma. Toda samo ta ni dovolj. Prav tako tudi ni dovolj samo udeležba na občasnih predavanjih ali tečajih za izpopolnjevanje, ki so kar pogostni.⁸⁹ Služba spirituala zahteva ne samo splošno pripravo, ki velja za vse vzgojitelje, temveč tudi posebno pripravo, in to pred nastopom službe. Prav tako pa se mora kasneje permanentno izpopolnjevati. Le-to se konkretizira v nenehni formaciji za službo, v službi in prek službe.

V tem dokumentu lahko povsem upravičeno vidimo uresničenje ideje, ki se je začela razvijati na koncilu. Koncilski očetje so jasno zaznali, da kot je imel tridentinski koncil nalogo poskrbeti za vzgojo duhovnikov, tako ima 2. vatikanski koncil nalogo, da poskrbi za pripravo vzgojiteljev v bogoslovjih, še posebej spiritualov. Žal je moralo preteči skoraj štiri-deset let, da se je dovolj izrazila ta ideja in odločno odgovorila na to problematiko. Odslej imajo škofovske konference in vsi, ki so kot prvi odgovorni za pripravo vzgojiteljev v bogoslovjih, v njem močno spodbudo in oporo. Po mojem mnenju se mora najprej spremeniti ideja, ki je zelo razširjena v Cerkvi, da je skoraj vsak duhovnik sposoben za službo spirituala v bogoslovju. Kot drugo pa je potrebno sprejeti spodbudo dokumenta, da je nujna dolgoročna priprava primernih duhovnikov za to službo. Le tako ne bo zaman prizadevanje nekaterih akademskih centrov, različnih kongregacij in vzgojnih institucij, da omogočijo celovito pripravo vzgojiteljev v bogoslovjih.⁹⁰

Na koncu je prav, da še pogledamo, kako se v resnici udejanja izbira in formacija spiritualov v naših bogoslovnih semeniščih. Raziskava, ki jo je naredila V. Leskovec v okviru svoje doktorske disertacije *Razširjeno duhovno spremljanje kot oblika duhovne pomoči*, nam daje slutiti, da je formacija spiritualov glede duhovnega spremljanja v povojih. »Iz odgovorov je mogoče sklepati, da je formacija za duhovno spremljanje prepuščena vsakemu posamezniku, ko se vsak izobražuje po svoji vesti.«⁹¹ Zadnji škofijski zbori kot tudi Plenarni zbor Cerkve na Slovenskem se niso neposredno dotaknili te problematike. Nekateri prispevki na Pasto-

⁸⁹ Prim. DPES 13.

⁹⁰ Prim. DPES 78-79. Eden izmed mnogih sadov tega dokumenta je tudi ustanovitev Interdisciplinarnega centra za formiranje vzgojiteljev v bogoslovjih na Univerzi Gregoriana. Prim. G. Pittau, *Relazione del Rettore Magnifico della Pontificia Università Gregoriana*, v: Pontificia Università Gregoriana, Pontificio Istituto Biblico, Pontificio Istituto Orientale, *Liber annualis*, Roma 1998, 37-39.

⁹¹ V. Leskovec, *Razširjeno duhovno spremljanje kot oblika duhovne pomoči*, doktorska disertacija, Ljubljana 2003, 354. Avtorica je naredila raziskavo s pomočjo metode poglobljenega standardnega-nadstandardnega intervjuja s spiritualoma obeh bogoslovnih semeniščih v letu 2002.

ralnem občnem zboru ljubljanske nadškofije govorijo le o tem, da je potrebno poskrbeti za dobre vzgojitelje bogoslovcev.⁹² Vsekakor se naši škofje zavedajo, da se mora vsak duhovni spremljevalec za svoje poslanstvo temeljito in odgovorno pripraviti, da ne prihaja do zlorab in stranpoti in da ni dovolj le končan študij teologije.⁹³ Zanimiva pa bi bila raziskava, kako naši škofje in spirituali konkretno sledijo pobudam dokumenta DPES.⁹⁴ Vsekakor pa ne smemo mimo dejstva, da nam revija *Cerkev v sedanjem svetu* prinaša štiri pomenljive referate,⁹⁵ ki so jim prisluhnilo takratno vodstvo in duhovni voditelji bogoslovcev na svojem srečanju v ljubljanskem bogoslovju. Ti jasno pokažejo, kako je nujna nenehna formacija spiritualov oz. duhovnih voditeljev.

⁹² Prim. *Zbornik pastoralnega občnega zbora ljubljanske nadškofije 1988*, Nadškofijski ordinariat, Ljubljana 1989, 116; *Zbornik tretjega zasedanja pastoralnega občnega zbora ljubljanske nadškofije 1991*, Nadškofijski ordinariat, Ljubljana 1992, 168.

⁹³ Prim. V. Leskovec, *n. d.*, 342-351.

⁹⁴ Presenetljivo je, da ta dokument ni preveden v slovenščino in publiciran v zbirki Cerkveni dokumenti.

⁹⁵ I. Albreht, *Župnik kot duhovni voditelj bogoslovcev*, v: CSS 26 (1992), 89-90; J. Benedetič, *Potrebnost in pomen duhovnega vodstva bogoslovcev*, v: CSS 26 (1992), 87-88; J. Roblek, *Duhovno spremljanje: praktični del*, v: CSS 26 (1992), 90-91; M. Turnšek, *Teološke osnove »duhovnega premstva«*, v: CSS 26 (1992), 85-86.